

Poštovani predsjedniče Republike Hrvatske, potpredsjedniče Hrvatskog Sabora, predsjednice Vlade Republike Hrvatske, Sisačko-moslavačka Županice, vaša ekscelencija Veleposlanice Narodne republike Kine, gospodo visoki gosti, drugarice i drugovi! U ime Saveza antifašističkih boraca i antifašista Rep. Hrvatske čestitam vam današnji državni blagdan, Dan ustanka naroda Hrvatske!

To je vrijeme koje je obilježilo naš život polovinom 20. stoljeća. Po ulasku njemačkih trupa u Zagreb proglašena je 10. travnja 1941. Nezavisna država Hrvatska. Dioba naše zemlje na Bečkoj osovinskoj konferenciji 21.4.1941. bila je kobna. Italija je uz dijelove Slovenije, Makedonije i Crne Gore, od Hrvatske formirala tzv. Riječku provinciju (od Hrvatskog Primorja i Rijeke do Bakra) i Provinciju Dalmaciju sa Zadrom, Šibenikom, Splitom, Kotorom u C.G. i s našim otocima, osim Hvara i Brača. Međimurje je od prosinca 1941. ponovno anektirano Mađarskoj. Ante Pavelić i njegova klika prepustili su to tuđinima da bi vladali u tzv. NDH stvorenoj po diktaturi nacističke Njemačke.

Ustaška je vlast odmah započela pogromima Srba, Židova, Roma, Hrvata i drugih naroda. Likvidaciju Srba provodio je Pavelić, ali ustaški povjesničar Jere Jareb u „Pola stoljeća hrvatske politike“ kaže da se uz odobrenje Hitlera tom „politikom započelo...i prije Pavelićevog dolaska“ (Č.117). Ustaše su osim pojedinačnih uhićenja, otvarali logore u Kerestincu, Danici, i drugdje. Masovna klanja bila su npr. 6. svibnja 1941. u Blagaju gdje su ubili oko 500 Srba, a da ne navodim pokolj u Glini. Jadovno u Velebitu u samo četiri mjeseca, od travnja do kolovoza 1941. pretvorili su u najstrašniju klaonicu 40.000 nevinih žrtava što je bez premca u svijetu. Fašizam je svojim rasizmom ugrozio čovječanstvo.

U prvim danima NDH, još prije ustanka, u Lici je npr. bilo ubijeno oko 2.000 nevinih Srba i Hrvata, pa su ljudi bježali u šume da se spasu. Po skrivenim mjestima bili su zbjegovi za žene i djecu, a odrasli su se organizirali u borbene grupe stvarajući partizansku vojsku. Svi znate da su na današnji dan, Josip Kraš, Rade Končar, Veco Holjevac, Vlado Janić-Capo, s par desetaka sisačkih boraca prvi u Europi formirali Prvi partizanski odred. Oni su odlučili – odmah započeti s diverzijama prema neprijatelju. Ubrzo ih je u odredu bilo 77, a među njima i jedini živi borac 1. sisačkog odreda Krešo Majer, kome šaljemo pozdrave i želimo zdravlje. Slijedili su mnogi organizirani partizanski napadi od 27. srpnja kod Banskog Grabovca, Srba i drugih centara otpora na Baniji, Kordunu i Lici. Sjekli su telegrafске žice i razarali pruge da neprijatelju otežaju napade. Već prvi oslobođeni teritoriji otežavali su prebacivanje oružanih snaga neprijatelja u smjeru ratnih operacija. U izvještajima Berlinu, šef njemačkog Štaba Turner javlja „Pozicije partizana u šumama su takve da je...nemoguće pogoditi ih u srce“ i kaže da im je organizacija izvrsna. Zna se da je u odnosu na broj stanovnika Jugoslavija i Hrvatska u njoj, imala jedan od najsnažnijih antifašističkih pokreta.

Ustaška strahovlada razvijala se u genocidnu mašinu. Primjenjivali su nezamislive metode mučenja i ubijanja. To je doseglo takve razmjere, da su 1943. njemački generali Horstenau i Lör predložili Hitleru da više ne podržava ustaški teroristički režim. No on je imao cilj da međusobno do istrebljenja zakrvi sve narode u propaloj kraljevini Jugoslaviji. (F.Č. 117)

Treba naglasiti da su tadašnji komunisti povelili narod, s Titom na čelu organizirali i vodili rat protiv ustaša, četnika i okupatora. Međutim, u to doba najviše je bilo boraca vanpartijaca (cca 90%), koji su bili protiv genocida i fašističkog režima. Vodila se borba za život, za goli opstanak. Rame uz rame borili su se antifašisti, pripadnici svih naših naroda. Isti cilj i svijest o potrebi zajedništva davali su borbama snagu da nadjačaju neprijatelja. Stoga uz vas, danas prisutne borbe i nosioce Spomenice, pozdravljam i četiri narodna heroja – Milutina Baltića, Radu Bulata, Slavka Komara i Dinka Šurkalu koji pozdravlja ovaj skup iz Splita.

Naša mala zemlja bila je važna spona u antihitlerovskoj koaliciji. Svojim partizanskim ratom stvorili smo tzv. „drugi front“ u Europi i time oslabili Hitlerove vojne snage na „istočnom frontu“. U tadašnjim jugoslavenskim snagama, Hrvatska je u Titovoj armiji imala najjaču grupaciju narodno-oslobodilačke vojske - 251 odred, 78 brigada, 17 divizija i 5 korpusa. U njima je bilo npr. i oko 43.000 žena, od kojih je preko 4.500 poginulo. Od 1942/1943. Njemačka, Italija, ustaše i četnici na jugoslavenskim ratištima su imali oko 90.000 ljudi pod oružjem. Hrvatska je u tom ratu imala oko 270.000 poginulih, među kojima oko 65.000 boraca, a nevinih civilnih žrtava bilo je još mnogo više.

Zajedničkom borbom protiv okupatora i „domaćih izdajica“, skršena je bila Hitlerova zamisao da se „razvije bratoubilačka i samoistreblijačka borba“ između Hrvata i Srba. U našoj oslobodilačkoj armiji borbe je zblížila ista želja – izboriti slobodu, miran život i novu demokratsku državu. Radi toga uz vojnu, već se 1941. razvijala i civilna vlast s NOO-ima i sudovima. Bio je to jedinstveni pothvat u povijesti. U nemogućim uvjetima partizanskog rata to je izgledalo neostvarivo, ali je ipak nadljudskim naporima ostvareno. Bez toga danas ne bi imali Domovinu koju su 50 godina kasnije obranili branitelji, a među njima i sinovi i unuci starih partizanskih boraca.

Za gubitnike pokazala se istinitom izreka Fritza Beermana (1959.) da „nitko nije bio sposoban da preskoči sjenu svoje prošlosti“ (E.Čalić, 54). I danas sljednici ustaša i desničara, kao nekad njemački generali, žale za „izgubljenim pobjedama“. Oni ne gube snagu i sada prijete uvredama i krivotvore povijesnu istinu.

Mi moramo čuvati istinu, sjećati se ustanka i borbe za slobodu i tu slobodu, demokraciju i jednakost svih sačuvati za daljnja pokoljenja. Njima treba prenijeti osjećaj poštovanja za žrtve koje su od prvih dana ustanka u narodno-oslobodilačkoj borbi podnijeli antifašistički borci i za nevine žrtve koje su pale u tom ratu. Hvala im!